

Zaytzeva L. A.

Luhansk Taras Shevchenko National University

EVALUATION OF ENTERPRISE COMPETITIVENESS LIGHT INDUSTRY

Summary

This paper presents the general scheme of assessment procedures competitiveness of enterprises while using different techniques. For example, performance of garment enterprises determined the competitiveness of enterprises. It's based on analysis of the conclusions and suggestions for further activity.

Keywords: competitiveness, indicator of the viability of the company, method of score evaluations, SWOT-analysis, the potential of the company.

УДК 658.14/17:338.24

Заїнчковський А. О.

Національний університет харчових технологій

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ПОНЯТЬ «ЕФЕКТИВНІСТЬ» ТА «РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ» В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Проаналізовано різні трактування змістової характеристики термінів «результативність» та «ефективність» у контексті діяльності підприємства. Розглянуто взаємозв'язок даних категорій та описано їхній вплив на успішне функціонування підприємства. Установлено спільні та відмінні ознаки результативності та ефективності.

Ключові слова: результативність, ефективність, підприємство, діяльність.

Постановка проблеми. В умовах швидких динамічних змін, невизначеності та недостатньої прогнозованості загальноекономічних процесів необхідність визначення реальної діяльності підприємства є визначальною, тому виникає проблема уточнення змісту таких категорій, як «результативність» та «ефективність».

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує про неоднозначність підходів науковців до змістовності понять «ефективність» і «результативність» діяльності та функціонування сучасних суб'єктів ринкової економіки. Дослідженням цих питань займалися Андрійчук Р.В., Гудзинський О.Д., Гайдамак Н.В., Друкер П., Вознюк Г.Л., Давиденко Н.В., Загородній А.Г., Панов М.М. Павленко І.Г. та ін. Наявність різних підходів до понять «ефективність» та «результативність» підтверджує складність змістовного наповнення цих категорій та актуальність даної проблеми.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Визначення категорії «результативність» та її взаємозв'язок із категорією «ефективність» залишається відкритим і потребує подальшого розвитку і дослідження.

Мета статті полягає у з'ясуванні змістовного наповнення категорії «результативність», розгляді її взаємозв'язку із категорією «ефективність» та встановленні спільних та відмінних ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні ідеї стосовно результативності закладені зарубіжними школами. В англійській мові використовують терміни *effectiveness*, *efficiency* та *performance*, що в перекладі означає «ефективність», «результативність». Такий переклад спричиняє невизначеність у цих поняттях, і для того щоб цього уникнути, необхідно розставити акценти та визначити, в якому контексті вживаються ці терміни.

Термін *efficiency* перекладається як «ефективність» та акцентує увагу на тому, що процес відбувається без зайвих витрат. Цей термін вико-

ристовується в контексті зменшення витрат та спрямований на їхню мінімізацію.

Термін *effectiveness* пов'язаний із результатом певного процесу, визначається як рівень успішності досягнення бажаного результату та застосовується в контексті збільшення результатів. Він відповідає такому перекладу, як «результативність», і переважно використовується, коли цілі суб'єкта господарської діяльності зрозумілі, узгоджені, визначені у часі та можуть бути виміряні.

Щодо терміна *performance*, то в українській мові відсутній його еквівалентний переклад. Згідно зі стандартом ДСТУ ISO 9004:2012, цей термін означає фактори, якими управляє підприємство, що підлягають оцінюванню та які мають вирішальне значення для досягнення стабільного успіху підприємства [1]. Деякі науковці, наприклад Панов М.М., вважають, що термін *performance* містить у собі й ефективність, і результативність [2, с. 3].

Розмежування понять «результативність» та «ефективність» затверджено і в ДСТУ ISO 9000:2007, де результативність (*effectiveness*) визначається як ступінь реалізації запланованої діяльності та досягнення запланованих результатів, а ефективність (*efficiency*) – це співвідношення між досягнутим результатом і використаними ресурсами [3].

Андрійчук Р.В. ототожнює економічну ефективність з економічною результативністю, виділяючи при цьому ще корисну результативність, що характеризується позитивними зрушеннями у діяльності підприємства, планово (прогнозно)-фактову результативність, яка визначається зіставленням фактичних показників діяльності підприємства з плановими або прогнозними [4, с. 5].

На думку Друкера П., «результативність» (*effectiveness*) означає «робити правильні речі», а «ефективність» (*efficiency*) – «робити речі правильно» [5]. Тобто результативність оцінює ступінь досягнення поставлених цілей або реалізації стратегії, а ефективність передбачає досягнення поставлених цілей із мінімально можливими витратами.

Аналізуючи сутнісне наповнення поняття «ефективність», Савенко Н.В. вважає, що її висхідним базисом є поняття «ефект», який при цьому розглядається як певна форма результату, тобто за такого підходу поняття «ефективність» виступає похідним від поняття «результативність». Результат науковець пов'язує з обсягом доходу підприємства, а ефект – із прибутком [6, с. 157].

Досліджуючи ефективність управління суб'єктами господарської діяльності корпоративного типу, Давиденко Н.В. визначив ефективність як синтетичну характеристику якісної результативності підприємства (виробничої системи), а також управління діяльністю підприємства в цілому [7, с. 109].

Широко вживане сучасними авторами поняття «ефективність» насправді має два різних значення. У сфері управління підприємством ефективність характеризує співвідношення досягнутих результатів і поставлених цілей. Тому в даному випадку доцільно вживати терміни «ефективність управління» або «результативність», які можна вважати синонімами. В англійській економічній літературі найбільш відповідними за змістом є широко вживані терміни *business performance*, *enterprise performance*, *productivity of an enterprise* та менш поширені, хоча і закріплені стандартом ISO 9000:2000, *effectiveness*.

Своєю чергою, економічна ефективність (співвідношення результатів діяльності до витрачених для їхнього досягнення ресурсів) стосується господарської діяльності підприємства і має в англійській мові еквівалент *economical efficiency* або просто *efficiency*.

Таким чином, показники результативності та економічної ефективності не лише відрізняються за змістом, але й характеризують різні аспекти діяльності підприємства.

Коваль З.О. вважає, що результативність виступає одним із базових критеріїв оцінювання ефективності, а абсолютним показником результативності є ефект. Результативність визначається як «співвідношення отриманих наслідків і введених факторів (або причин, які призвели до цих наслідків), які визначаються за допомогою співвідношень прибутку до витрат, обсягу виробництва або часу тощо» [8].

Загородній А.Г. та Вознюк Г.Л. у фінансово-економічному словнику визначають термін «ефективність» як «здатність забезпечувати результативність (ефект) процесу, проекту тощо, яку обчислюють, як відношення ефекту (результату) до витрат, що забезпечили цей результат». Також автори наводять визначення економічної ефективності, яку визначають як «результативність економічної діяльності реалізації економічних програм та заходів, що характеризується відношенням отриманого економічного ефекту (результату) до витрат ресурсів, які зумовили отримання цього результату» [9]. Тут науковці ототожнюють економічну ефективність із результативністю.

Отже, аналіз досліджень дає змогу стверджувати, що переважна більшість науковців визнають різницю між категорійними поняттями «ефективність» та «результативність».

Забезпечення здатності підприємства вирішувати поставлені завдання та досягти довгострокових цілей є однією з передумов стабільного успіху підприємства. Рівень досягнення цілей визначає показник результативності, а дотримання його високого рівня у поєднанні з відповідним показником ефективності дає змогу постійно покращу-

вати діяльність підприємства. Саме це забезпечує стабільний успіх підприємства. На необхідності паралельного оцінювання показників ефективності та результативності у процесі аналізу діяльності підприємства, але на їхній різній ролі, наголошує Лігоненко Л.О. [10, с. 214].

Павленко І.Г. ефективність розглядає як комплексну оцінку кінцевих результатів використання трудових, матеріальних, інформаційних та фінансових ресурсів підприємства у виробництві товарів та наданні послуг за певний термін, а також наголошує на тому, що кінцевою метою ефективності є не тільки результати діяльності, а й неперервність виробничого процесу, пов'язаного із задоволенням потреб як окремих суб'єктів, так і суспільства загалом [11, с. 38]. Таким чином, шляхом збалансованого і послідовного задоволення потреб та очікувань усіх зацікавлених осіб підприємство здатне досягти стабільного успіху.

Орлов П.А. та Сініцина Т.А. розуміють ефективність як відношення ефекту (результату) до витрат або ресурсів, що були витрачені на його отримання. Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С., Устенко О.Л., Лямець В.І., Тевяшев А.Д., Нусінов В.Я., Турило А.М., Темченко А.Г. трактують це поняття як досягнення певних результатів.

Із вищевказаного слідує, що ефективність – це показник співвідношення ефекту та витрат на його виконання, що показує певний результат діяльності підприємства.

Серед науковців найбільш широкого поширення отримали три основні підходи до визначення природи походження і сутності поняття «результативність». Так, результативність авторами [12; 13] пропонується розглядати в контексті випуску товарів і послуг для задоволення конкретних споживачів і запитів із метою отримання доходів, забезпечення сталості фінансового стану. З такою позицією авторів слід погодитись, адже успіх будь-якої компанії в умовах ринкової економіки залежить від рівня задоволення потреб споживачів певною продукцією чи послугами компанії.

Ми підтримуємо позицію Гудзинського О.Д., який частково погоджується з точкою зору Березівського П.С. про те, що ефективність є метою і результатом санкціонування системи, тобто розглядається як внутрішня і як зовнішня характеристика [14]. Однак, як вважає Гудзинський О.Д., ефективність – це критерій оцінки результативності функціонування системи і є його результатом [15, с. 11].

Ми повністю підтримуємо професора Гудзинського О.Д., який вважає, що результативність доцільно розглядати через фінансово-господарську діяльність організаційних формувань та систему менеджменту. Остання охоплює різні підсистеми: задач і цілей, контролю і відповідальності, мотивації, інформаційного забезпечення, прогнозного розвитку організацій, діагностики систем, обліково-аналітичного забезпечення, маркетингу тощо [15, с. 16]. Кожна з названих підсистем має свої критерії оцінки, які кладуться в основу визначення їхньої результативності.

При цьому слід зазначити, що ефект функціонуючої підсистеми не завжди може забезпечити ефект системи в цілому. Виникають проблеми визначення критеріїв оцінки успішності функціонування в цілому організації і менеджменту [15, с. 16].

Високий рівень рентабельності, як зазначає Гудзинський О.Д., ще не свідчить про високий рівень результативності організаційної системи, оскільки зовнішнє середовище може змінити ситуацію і різко знизити конкурентний статус під-

приємства. Такий розвиток подій можливий при невисокому рівні успішності функціонування підсистем, наприклад, інформаційного забезпечення, обліково-фінансової, прогнозно-аналітичної та ін. [15, с. 16]. Ми підтримуємо автора, що результативність системи можна і необхідно визначати на підставі інтегрованих показників з урахуванням результативності підсистем і рівня досягнення мети. Це означає, що позитивний синергійний ефект повинен бути в основі результативності організаційних формувань і менеджменту [15, с. 16].

Висновки. Таким чином, було структуровано наявну різноманітність термінів «ефективність» і «результативність» та визначені особливості кожного поняття та відмінності між ними. У сучасних

умовах ринкової економіки дотримання необхідного рівня результативності діяльності підприємства повинно носити довгостроковий характер, а тому цей показник необхідно встановлювати виходячи із комплексного показника поточної результативності та рівня потенціалу підприємства. Виходячи із таких передумов виникає необхідність паралельного оцінювання показників результативності поряд із показниками ефективності, які в процесі аналізу діяльності підприємства відіграють різну роль.

Перспективами подальших досліджень, на нашу думку, є визначення критеріїв та показників оцінювання результативності діяльності підприємства.

Список літератури:

1. ДСТУ ISO 9004:2012 Управління задля досягнення сталого успіху організації. Підхід на основі управління якістю (ISO 9004:2009, IDT). Чинний від 01.05.2013 р. – К. : Держспоживстандарт України, 2012.
2. Панов М.М. Оценка деятельности и система управления компанией на основе KPI / М.М. Панов. – М. : Инфра-М, 2012. – 255 с.
3. ДСТУ ISO 9000:2007 Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2005, IDT). Чинний від 01.01.2008 р. – К. : Держспоживстандарт України, 2008. – 28 с.
4. Андрійчук Р.В. Оцінка ефективності діяльності підприємства: вартісно-орієнтований підхід (за матеріалами молокопереробних підприємств) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Р.В. Андрійчук ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – К., 2010. – 20 с.
5. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения / П. Друкер ; пер. с англ. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 1998. – 288 с.
6. Савенко Н.В. Економічна сутність ефективності виробництва підприємства і аналіз підходів до її визначення / Н.В. Савенко // Інноваційна економіка. – 2009. – № 2. – С. 153–162.
7. Давиденко Н.М. Оцінювання ефективності корпоративного управління акціонерними товариствами / Н.М. Давиденко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія «Економічна». – 2011. – Вип. 35. – С. 108–111.
8. Коваль З.О. Оцінювання ефективності вартісно-орієнтованого управління підприємством в екосистемі інновацій / З.О. Коваль // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : зб. наук. праць ; відп. ред. О.С. Кузьмін. – Львів : Львівська політехніка, 2011. – С. 348–357.
9. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк ; 3-є вид., доп. і перероб. – Львів : Львівська політехніка, 2011. – 844 с.
10. Лігоненко Л.О. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношення понять «ефективність» і «результативність» управління підприємством / Л.О. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10(88). – С. 207–216.
11. Павленко И.Г. Подходы к определению экономической сущности понятия «эффективность» / И.Г. Павленко // Экономика и управление. – 2006. – № 1. – С. 35–38.
12. Богатин Ю.В. Экономическая оценка качества и эффективности работы предприятия / Ю.В. Богатин. – М. : Экономика, 2001. – 214 с.
13. Вартанов А.С. Экономическая диагностика предприятия: организация и методология / А.С. Вартанов. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 216 с.
14. Березівський П.С. Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в Карпатському регіоні / П.С. Березівський. – Львів : Українські технології, 1998. – 256 с.
15. Гудзинський О.Д. Управління результативністю діяльності підприємств (теоретико-методологічний аспект) : [монографія] / О.Д. Гудзинський, Н.В. Гайдамак, С.М. Судомир . – К., 2011. – 175 с.

Зайнчковский А. А.

Национальный университет пищевых технологий

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЙ «ЭФФЕКТИВНОСТЬ» И «РЕЗУЛЬТАТИВНОСТЬ» В УПРАВЛЕНИИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

Резюме

Проанализированы различные трактовки авторов по содержательной характеристике терминов «результативность» и «эффективность» в контексте деятельности предприятия. Рассмотрена взаимосвязь данных категорий и описано их влияние на успешное функционирование предприятия. Установлены общие и отличительные признаки результативности и эффективности.

Ключевые слова: результативность, эффективность, предприятие, деятельность.

Zayinchkovskiy A. O.

National University of Food Technologies

SCIENTIFIC-THEORETICAL ASPECTS OF CONCEPT «EFFICIENCY» AND «EFFECTIVENESS» IN MANAGEMENT OF ENTERPRISE

Summary

The authors analyzed the position of regarding the semantic characteristics of the terms «effectiveness» and «efficiency» in the context of the enterprise. Intercommunication of categories and describes their impact on the success of the enterprise. It's established common and distinctive features of effectiveness and efficiency.

Keywords: effectiveness, efficiency, enterprise, the success of the enterprise.